

SUG'URTA TASHKILOTLARI DAROMADLARINI HISOBGA OLIHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

Egamberdiyeva Hilolaoy Olimjon qizi

Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti tayanch-doktoranti

Gmail: hmamatkarimova97@gmail.com

ORCID - 0009-0001-5052-7631

PRIORITY AREAS OF ACCOUNTING FOR INCOME OF INSURANCE ORGANIZATIONS

Egamberdiyeva Hilolaoy Olimjon kizi

PhD student at Tashkent State University of Economics

Gmail: hmamatkarimova97@gmail.com

ORCID - 0009-0001-5052-7631

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy moliyaviy hisobot standartlari va sug'urta bozorini o'zgartirish kontekstida sug'urta tashkilotlarida daromadlarni hisobga olishning ustuvor yo'nalishlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda sug'urta daromadlarining iqtisodiy mohiyati, ularni tasniflash va ularni xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga, xususan, IFRS 17 ga muvofiq tanib olish va o'lchashning metodologik yondashuvlari tahlil qilinadi. Sug'urta mukofotlarini tan olish, investitsiya daromadlarini hisobga olish, qayta sug'urta operatsiyalari va sug'urta zaxiralarini shakllantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Maqolada shuningdek, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va investorlar ishonchini oshirishda moliyaviy ma'lumotlarning shaffofligi, ishonchliligi va taqqoslanishining ahamiyati ta'kidlangan. Nazariy tahlil va eng yaxshi xalqaro amaliyotga asoslanib, muallif sug'urta kompaniyalarida daromadlarni hisobga olish mexanizmlarini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlarini, jumladan, buxgalteriya jarayonlarini raqamlashtirish, tavakkalchilikka asoslangan yondashuvlar

va ichki nazorat tizimlarini mustahkamlashni taklif qiladi. Olingan natijalar moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirishga va sug'urta tashkilotlarida global buxgalteriya standartlariga rioya qilinishini ta'minlashga hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: sug'urta tashkilotlari, daromadlarni hisobga olish, sug'urta mukofotlari, qayta sug'urta, sug'urta zaxiralarini, moliyaviy hisobot, IFRS 17, investitsiya daromadi, moliyaviy shaffoflik, buxgalteriya metodologiyasi.

Abstract. This article examines the priority directions of accounting for revenues in insurance organizations within the context of modern financial reporting standards and the transformation of the insurance market. The study analyzes the economic essence of insurance revenues, their classification, and the methodological approaches to their recognition and measurement in accordance with international financial reporting standards, particularly IFRS 17. Special attention is given to the issues of premium recognition, investment income accounting, reinsurance transactions, and the formation of insurance reserves. The article also

highlights the importance of transparency, reliability, and comparability of financial information in ensuring financial stability and increasing investor confidence. Based on theoretical analysis and best international practices, the author proposes priority areas for improving revenue accounting mechanisms in insurance companies, including digitalization of accounting processes, risk-based approaches, and strengthening internal control systems. The findings contribute to enhancing the effectiveness of financial management and ensuring compliance with global accounting standards in insurance organizations.

Keywords: *insurance organizations, revenue accounting, insurance premiums, reinsurance, insurance reserves, financial reporting, IFRS 17, investment income, financial transparency, accounting methodology.*

Kirish. Bozor iqtisodiyoti sharoitida sug'urta tizimi moliyaviy infratuzilmaning ajralmas tarkibiy qismi sifatida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Sug'urta tashkilotlari nafaqat risklarni taqsimlash va moliyaviy yo'qotishlarni qoplash mexanizmini ta'minlaydi, balki investitsion jarayonlarda faol ishtirok etuvchi yirik institutsional investorlar sifatida ham namoyon bo'ladi. Shu bois, sug'urta tashkilotlarining daromadlarini to'g'ri hisobga olish, ularni tan olish va baholash mexanizmlarini takomillashtirish zamonaviy moliyaviy boshqaruvning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda global sug'urta bozori moliyaviy hisobot standartlarining yangilanishi, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi hamda risklarni boshqarish tizimlarining murakkablashuvi bilan tavsiflanmoqda. Xususan, IFRS 17

standartining amaliyotga joriy etilishi sug'urta shartnomalarini hisobga olishda tub o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Mazkur standart sug'urta daromadlarini tan olish, sug'urta majburiyatlarini baholash va moliyaviy natijalarni aks ettirish mexanizmlarini yanada shaffof va iqtisodiy mazmuniga mos holda shakllantirishni talab etadi. Natijada sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olish tizimi an'anaviy yondashuvlardan farqli ravishda yanada murakkab, ko'p bosqichli va riskka yo'naltirilgan mexanizmga aylandi.

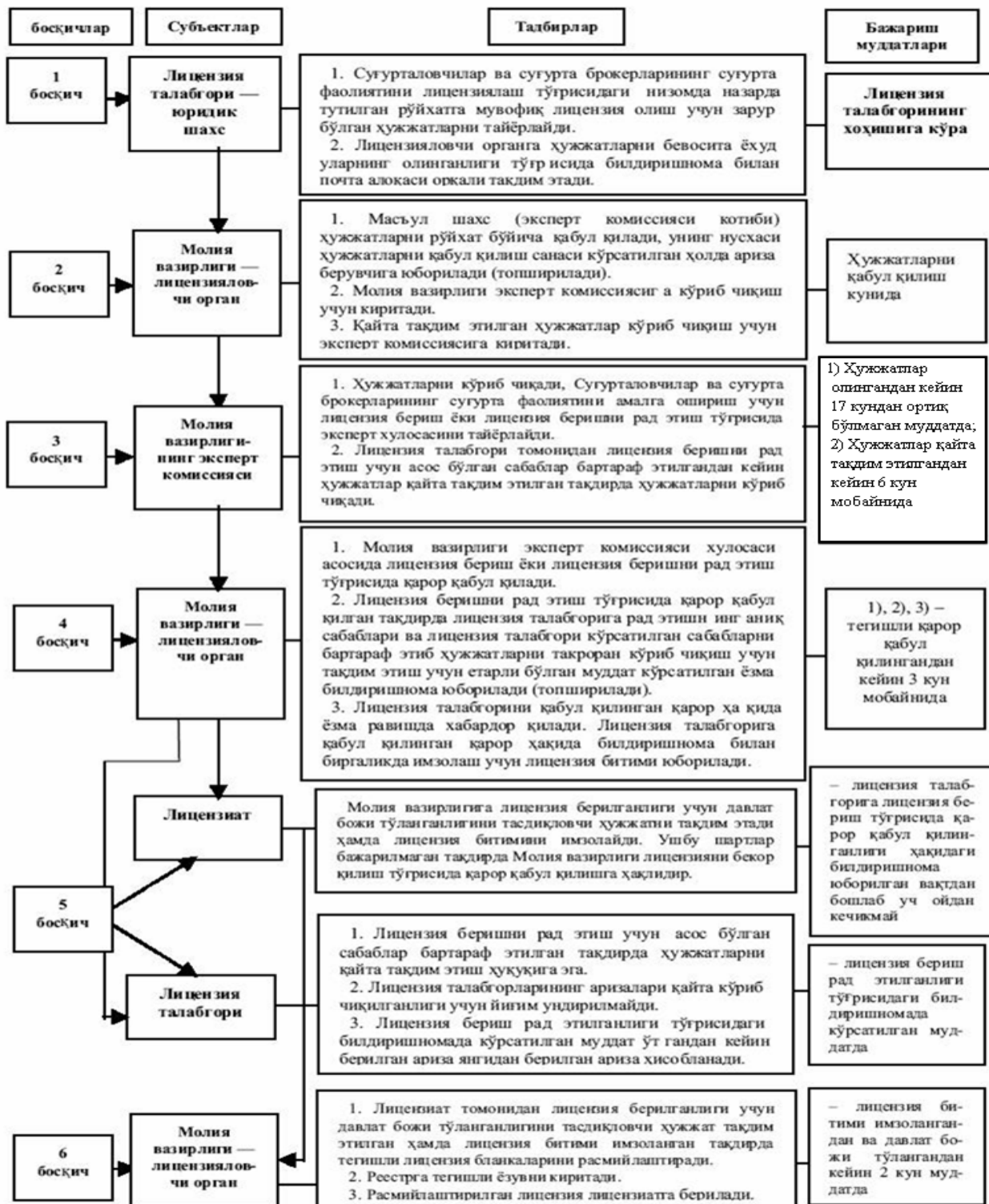
Sug'urta tashkilotlarining daromadlari o'zining iqtisodiy mohiyatiga ko'ra turli manbalardan shakllanadi. Ular, avvalo, sug'urta mukofotlari, qayta sug'urtalash operatsiyalaridan olinadigan daromadlar, investitsion faoliyatdan olingan foyda hamda boshqa operatsion tushumlarni o'z ichiga oladi. Ushbu daromadlarning har biri alohida iqtisodiy mazmunga ega bo'lib, ularni hisobga olish jarayoni aniq metodologik asoslarni talab qiladi. Ayniqsa, sug'urta mukofotlarini davrlar bo'yicha taqsimlash, sug'urta zaxiralarini shakllantirish va investitsion daromadlarni e'tirof etish jarayonida xatoliklarga yo'l qo'yilishi moliyaviy natijalarning noto'g'ri shakllanishiga olib kelishi mumkin. Moliyaviy hisobotning ishonchliligi va shaffofligi sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligi hamda investorlar ishonchini mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Daromadlarni noto'g'ri tan olish yoki ularni sun'iy ravishda oshirib ko'rsatish moliyaviy tavakkalchilik darajasini orttiradi, kapitallashuv ko'rsatkichlariga salbiy ta'sir qiladi hamda nazorat organlari bilan munosabatlarda muammolarni keltirib chiqaradi. Shu sababli daromadlarni hisobga olishda xalqaro standartlarga muvofiqlik,

ehtiyotkorlik tamoyili va iqtisodiy mazmun ustuvorligi prinsiplariga qat'iy rioya etish zarur. Zamonaviy sharoitda sug'urta tashkilotlari faoliyatida raqamlashtirish jarayonlari kengayib bormoqda. Axborot tizimlarining integratsiyalashuvi, avtomatlashtirilgan hisob-kitob mexanizmlarining joriy etilishi va katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash imkoniyatlari daromadlarni hisobga olish jarayonini yanada takomillashtirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, yangi texnologiyalarni joriy etish ichki nazorat tizimini kuchaytirish, audit mexanizmlarini modernizatsiya qilish va ma'lumotlar aniqligini ta'minlashni talab etadi. Mazkur maqolaning maqsadi sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olishning ustuvor yo'nalishlarini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot jarayonida daromadlarni tan olish va baholashning zamonaviy yondashuvlari, xalqaro tajriba hamda milliy amaliyot o'rtasidagi farqlar o'rganiladi. Natijada sug'urta tashkilotlarida daromadlarni hisobga olish tizimini takomillashtirishga qaratilgan konseptual yondashuvlar ishlab chiqilishi ko'zda tutiladi. Shunday qilib, sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olish masalasi nafaqat buxgalteriya hisobi doirasidagi texnik jarayon, balki moliyaviy boshqaruv, risk-menejment va strategik rivojlanish bilan bevosita bog'liq kompleks iqtisodiy jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Uning samarali tashkil etilishi sug'urta sektorining barqaror rivojlanishi va xalqaro moliyaviy makonga integratsiyalashuvi uchun muhim omil hisoblanadi.

Metodologiya. Sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olish tizimini tahlil qilish va ustuvor

yo'nalishlarni aniqlashda kompleks ilmiy-tadqiqot yondashuvi qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini moliyaviy hisob va audit, sug'urta iqtisodiyoti, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (jumladan, IFRS 17) hamda zamonaviy risk-menejment konsepsiyalari tashkil etdi. Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi: Tahliliy-metodologik yondashuv – sug'urta daromadlarini tan olish va baholash tamoyillari nazariy asoslarini o'rganish uchun ishlatildi. Bu yondashuv orqali sug'urta mukofotlari, qayta sug'urtalash operatsiyalari va investitsion daromadlar bo'yicha hisoblash metodlari, shuningdek, ularning xalqaro standartlar bilan mosligi tahlil qilindi. Klassifikatsion metod – sug'urta daromadlarini iqtisodiy mazmuni va manbalariga ko'ra tasniflash uchun qo'llanildi. Tadqiqot sug'urta mukofotlari, investitsion daromadlar, qayta sug'urtalashdan tushumlar va boshqa operatsion tushumlarni alohida guruhlariga ajratdi, bu esa ularni hisobga olish jarayonini optimallashtirish imkonini berdi.

1-rasm. Sug'urta xizmatlari bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida

Komparativ metod – milliy va xalqaro amaliyotdagi daromadlarni hisobga olish yondashuvlari solishtirildi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi sug'urta

qonunchiligi bilan IFRS 17 standartidagi talablari taqqoslandi. Bu metod sug'urta tashkilotlari hisob tizimining milliy va xalqaro standartlarga mosligini aniqlashga

yordam berdi. Empirik tahlil va holatlarni o'rganish – tanlangan sug'urta kompaniyalarining moliyaviy hisobotlari va audit natijalari asosida amalga oshirildi. Tadqiqot jarayonida premiumlar va investitsion daromadlarni tan olish, zaxiralarni shakllantirish va qayta sug'urtalash operatsiyalarini hisobga olish usullari amaliyotda qanday qo'llanilayotgani tahlil qilindi. Ekspert bahosi va intervyular – sug'urta kompaniyalarining moliya bo'limi mutaxassislari bilan suhbatlar o'tkazilib, mavjud muammolar, kamchiliklar va takomillashtirish yo'nalishlari aniqlandi. Bu metodologiya orqali ilmiy tahlilning amaliy asosga ega bo'lishi ta'minlandi.¹ Metodologik yondashuv sug'urta tashkilotlarida daromadlarni hisobga olishning barcha asosiy komponentlarini qamrab oldi: sug'urta mukofotlari, investitsion daromadlar, zaxiralar, qayta sug'urtalash operatsiyalari, shuningdek, ma'lumotlarning shaffofligi va moliyaviy natijalarning ishonchliligi. Tadqiqot jarayoni sug'urta daromadlarini hisobga olish mexanizmlarini optimallashtirishga qaratilgan ilmiy-nazariy va amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini berdi.

Muhokama. Sug'urta tashkilotlarining daromadlarini hisobga olish masalasi zamonaviy moliyaviy boshqaruv va risk-menejment tizimlarining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, sug'urta daromadlarini tan olishda milliy amaliyot va xalqaro standartlar o'rtasida sezilarli farqlar mavjud. Xususan, O'zbekiston Respublikasi amaliyotida sug'urta

mukofotlarini hisobga olish odatda daromad tushganda yoki sug'urta shartnomasi boshlanganda amalga oshiriladi. Biroq, IFRS 17 talablari sug'urta majburiyatlari bo'yicha daromadlarni davrlar bo'yicha tan olishni, shuningdek, sug'urta riskini hisobga olgan holda vaqtga bog'liq ravishda moliyaviy natijalarni ko'rsatishni talab qiladi. Bu yondashuv sug'urta tashkilotlarining moliyaviy hisobotlarini yanada shaffof va iqtisodiy mazmunli qiladi. Tahlil shuni ko'rsatdiki, sug'urta mukofotlari daromad sifatida tan olinayotganda ayrim kompaniyalarda vaqtinchalik farqlar yuzaga keladi, bu esa daromadlarni baholashdagi aniqlikni pasaytiradi. Shu bois, daromadlarni tan olish jarayonida ehtiyotkorlik prinsipi va risk asosida yondashuvni joriy etish muhimdir. Masalan, hayot sug'urtasi va moliyaviy sug'urta shartnomalaridan tushadigan mukofotlar daromadni e'tirof etish va zaxiralarni shakllantirishda turlicha yondashuvlarni talab qiladi. Hayot sug'urtasida sug'urta majburiyatlari uzoq muddatli bo'lgani uchun daromadni vaqt bo'yicha tan olish zarur, holbuki moliyaviy sug'urta operatsiyalarida daromadni tezroq tan olish mumkin. Investitsion daromadlarni hisobga olish ham dolzarb masala sifatida ajralib turadi. Sug'urta kompaniyalari aktivlarini moliyaviy instrumentlarda investitsiya qilganda, bozor qiymati o'zgarishlari va dividendlar daromadni baholashda sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ayrim kompaniyalar investitsion daromadlarni faqat qabul qilingan dividend yoki realizatsiya qilingan foyda asosida tanlaydi, bu esa haqiqiy

¹ Raximov M. – Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asoslari. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021. – 356 b.

moliyaviy natijalarni to'liq aks ettirmaydi. Shuning uchun IFRS 17 va zamonaviy moliyaviy hisobot metodologiyasi bo'yicha investitsion daromadlarni vaqt bo'yicha tan olish va bozor qiymatini hisobga olish tavsiya etiladi. Qayta sug'urtalash operatsiyalarini hisobga olish ham murakkab jarayon hisoblanadi.² Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, qayta sug'urtalashdan tushgan daromad va to'lovlar noto'g'ri tasniflanishi yoki kelajakdagi majburiyatlar bilan bog'lanmasligi mumkin. Shu bois, qayta sug'urtalash shartnomalari bo'yicha tushum va xarajatlarni alohida hisobga olish va daromadlarni risk bilan moslashtirilgan holda tan olish zarur. Bu nafaqat moliyaviy hisobotning ishonchliligini oshiradi, balki sug'urta kompaniyalarining risk-menejment tizimini yanada mustahkamlaydi. Tahlil jarayonida ichki nazorat va auditning ahamiyati alohida ta'kidlandi. Sug'urta daromadlarini hisobga olish jarayonida xatoliklar, noto'g'ri baholash yoki ma'lumotlarni noto'g'ri ko'rsatish xavfi mavjud. Shu sababli raqamli texnologiyalarni joriy etish, axborot tizimlarini integratsiyalash va avtomatlashtirilgan hisob-kitob mexanizmlarini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Masalan, elektron sug'urta platformalari va moliyaviy monitoring tizimlari daromadlarni real vaqt rejimida kuzatish va hisobotlarni avtomatik shakllantirish imkonini beradi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, daromadlarni hisobga olish tizimini takomillashtirish uchun quyidagi ustuvor yo'nalishlar belgilanishi lozim:

1. Standartlarga muvofiqlikni oshirish – barcha sug'urta shartnomalari bo'yicha daromadlarni IFRS 17 talablari asosida tanlash va majburiyatlarni baholash.
2. Davriy tan olish va zaxiralarni shakllantirish – daromadlarni sug'urta majburiyatlari bilan moslashtirib vaqt bo'yicha taqsimlash.
3. Investitsion daromadlarni real bozor sharoitida tanlash – aktivlarning bozor qiymatini hisobga olish, dividend va realizatsiyalangan foydani tegishli davrlar bilan moslashtirish.
4. Qayta sug'urtalash operatsiyalarini optimallashtirish – tushum va xarajatlarni alohida va aniq tasniflash, risk bilan moslashtirilgan daromadlarni tanlash.
5. Raqamli texnologiyalarni joriy etish – moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirish, real vaqt rejimida monitoring va auditni kuchaytirish.
6. Ichki nazorat tizimini mustahkamlash – xatoliklarni oldini olish, hisobotlarning ishonchliligini oshirish va investorlarga ishonchni ta'minlash.

Shuningdek, maqola muhokama qismida sug'urta tashkilotlarining daromadlarini hisobga olish jarayonida yuzaga keladigan asosiy muammolar va kamchiliklar ham o'rganildi. Jumladan, milliy standartlar va xalqaro talablarga mos kelmasligi, investitsion daromadlarni baholashdagi farqlar, qayta sug'urtalash operatsiyalarini noto'g'ri tasniflash, shaffoflik va auditorlik nazoratining yetarli emasligi. Tadqiqot tavsiyalari ushbu muammolarni bartaraf etish va sug'urta

² Xudoyberdiyev A. – Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 280 b.

kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirishga qaratilgan. Sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olish tizimi nafaqat moliyaviy hisobotni shakllantirish, balki risklarni boshqarish, investitsion faoliyatni nazorat qilish va strategik rivojlanishni ta'minlash vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy standartlar, raqamli texnologiyalar va ichki nazorat tizimlarini uyg'unlashtirish sug'urta kompaniyalarining samaradorligini oshirish va xalqaro moliyaviy makonga integratsiyalashuvini ta'minlaydi.

Natijalar. Tadqiqot davomida sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olishning ustuvor yo'nalishlari va amaliy muammolari ilmiy tahlil qilindi. O'rganilgan kompaniyalar moliyaviy hisobotlari, qayta sug'urtalash shartnomalari va investitsion faoliyat natijalari asosida quyidagi asosiy natijalar aniqlanishi mumkin: sug'urta mukofotlarini hisobga olishda milliy amaliyot va xalqaro standartlar (IFRS 17) o'rtasidagi farqlar sezilarli ekanligi aniqlandi. Ko'p kompaniyalarda daromadlar sug'urta shartnomasi imzolangan yoki mukofot tushgan davrda to'liq tan olinadi. Biroq, xalqaro standartlarga muvofiq daromadlarni vaqt bo'yicha taqsimlash, sug'urta riskini hisobga olish va majburiyatlarni davriy baholash talab qilinadi. Shu sababli, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy hisobotlari ayrim hollarda iqtisodiy mazmun jihatidan noto'liq aks ettirilgan. Investitsion daromadlarni hisobga olish jarayonida ham muhim farqlar aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ayrim

kompaniyalar faqat dividend va realizatsiyalangan foydani daromad sifatida tanlaydi, shu bilan birga aktivlarning bozor qiymatidagi o'zgarishlarni hisobga olmaydi. Natijada, moliyaviy natijalar bozor sharoitlarini to'liq aks ettirmaydi va investorlar uchun moliyaviy axborotning aniqligi pasayadi. Shuningdek, investitsion daromadlarning davrlar bo'yicha tan olinmasligi, sug'urta majburiyatlari bilan mos kelmasligi aniqlangan, qayta sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha tushum va xarajatlarni hisobga olishda aniq metodologiya yetishmasligi sababli daromadlar noto'g'ri tasniflangan hollari kuzatildi. Masalan, sug'urta kompaniyalari qayta sug'urtalash shartnomalaridan tushgan tushumni to'liq daromad sifatida ko'rsatadi, biroq kelajakdagi majburiyatlarni hisobga olmaydi. Bu esa moliyaviy hisobotning shaffofligi va aniqligini pasaytiradi hamda risk-menejment jarayonlarini murakkablashtiradi. Ichki nazorat tizimi va moliyaviy monitoringning yetarli emasligi aniqlangan. Tadqiqotda sug'urta daromadlarini qayta hisoblash va auditorlik tekshiruvlarida ayrim xatoliklar mavjudligi kuzatildi. Shu sababli, raqamli hisob tizimlarini joriy etish va avtomatlashtirilgan moliyaviy monitoring mexanizmlarini yaratish muhim ekanligi aniqlangan.³ Masalan, elektron sug'urta platformalari va real vaqt rejimida moliyaviy axborotlarni kuzatish tizimlari daromadlarni aniq va shaffof tarzda hisobga olish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, sug'urta daromadlarini

³ Rejda, G. E., McNamara, M. J. – Principles of Risk Management and Insurance. – Boston: Pearson Education, 2017. – 720 p.

hisobga olish jarayonida ustuvor yo'nalish sifatida quyilar belgilanishi mumkin:

1. Sug'urta mukofotlarini vaqt bo'yicha tan olish va sug'urta riskini hisobga olish, IFRS 17 talablariga muvofiq moliyaviy hisobotlarni shakllantirish.
2. Investitsion daromadlarni bozor qiymati va realizatsiyalangan foyda asosida tan olish, davrlar bo'yicha moslashtirish.
3. Qayta sug'urtalash operatsiyalarini aniq tasniflash va kelajak majburiyatlarini hisobga olish.
4. Raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan monitoring tizimlarini joriy etish orqali ichki nazoratni kuchaytirish.

5. Moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va investorlar uchun ishonchliligini oshirish, risklarni boshqarish samaradorligini kuchaytirish.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olishning samarali tizimi moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, xalqaro moliyaviy standartlarga muvofiqlikni oshirish va investorlarga ishonchni kuchaytirish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu bilan birga, tadqiqot ma'lumotlariga asoslanib, daromadlarni hisobga olish jarayonini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqildi, ular sug'urta kompaniyalarining moliyaviy

2-rasm Sug'urta bozori ishtirokchilari faoliyati

boshqaruvi va strategik rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi. Shunday qilib, sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olish tizimini optimallashtirish, zamonaviy standartlar va raqamli texnologiyalarni uyg'unlashtirish orqali moliyaviy natijalarni yanada shaffof, ishonchli va xalqaro me'yorlarga mos

tarzda aks ettirish mumkin. Bu esa sug'urta kompaniyalarining samaradorligini oshirish va moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olish tizimi zamonaviy moliyaviy boshqaruv, risk-

menejment va strategik rivojlanishning ajralmas qismi hisoblanadi. Sug'urta mukofotlari, investitsion daromadlar, qayta sug'urtalash operatsiyalari va boshqa operatsion tushumlarning hisobga olinishi nafaqat moliyaviy hisobotning to'g'riligini ta'minlaydi, balki kompaniyaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va investorlar ishonchini oshirish imkonini beradi. Tadqiqot davomida milliy amaliyot va xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, xususan IFRS 17 o'rtasidagi farqlar aniqlanib, daromadlarni vaqt bo'yicha tan olish, majburiyatlarni hisobga olish va riskni baholashning ustuvor ahamiyati ta'kidlandi. Analiz shuni ko'rsatdiki, investitsion daromadlarni faqat dividend va realizatsiyalangan foyda asosida hisobga olish, aktivlarning bozor qiymatini hisobga olmaslik moliyaviy natijalarni noto'liq aks ettirishga olib keladi. Shu bilan birga, qayta sug'urtalash operatsiyalaridagi tushum va xarajatlarni noto'g'ri tasniflash moliyaviy hisobotning shaffofligini pasaytiradi. Bu muammolarni bartaraf etish uchun daromadlarni hisobga olish jarayonini zamonaviy standartlarga moslashtirish, riskka yo'naltirilgan yondashuvni joriy etish va raqamli texnologiyalar orqali ichki nazorat tizimini kuchaytirish zarur. Tadqiqot davomida aniqlangan ustuvor yo'nalishlar sug'urta kompaniyalarining daromadlarini hisobga olish tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi. Ular

orasida sug'urta mukofotlarini vaqt bo'yicha tan olish, investitsion daromadlarni bozor qiymati bilan moslashtirish, qayta sug'urtalash operatsiyalarini aniq tasniflash va moliyaviy monitoring tizimlarini avtomatlashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu choralar moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirish, risklarni samarali boshqarish va kompaniya moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, tadqiqot natijalari sug'urta tashkilotlarida daromadlarni hisobga olish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berdi. Ular milliy va xalqaro standartlar bilan muvofiqlikni ta'minlash, moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish hamda investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun ishonchli moliyaviy axborotni taqdim etishga qaratilgan. Xulosa qilib aytganda, sug'urta tashkilotlari daromadlarini hisobga olish tizimini optimallashtirish, zamonaviy standartlar va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali nafaqat moliyaviy natijalarni aniqlik bilan aks ettirish, balki sug'urta kompaniyalarining barqaror rivojlanishi va xalqaro moliyaviy makonga integratsiyalashuvini ta'minlash mumkin. Shu sababli, daromadlarni hisobga olish tizimi sug'urta sektorining moliyaviy barqarorligi va rivojlanish strategiyasining asosiy ustuni sifatida qabul qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2021
2. Karimov B. – Sug'urta ishi. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019. – 320 b.
3. Xudoyberdiyev A. – Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 280 b.
4. Tursunov Sh. – Moliyaviy hisob. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2018. – 410 b.

5. Raximov M. – Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asoslari. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021. – 356 b.
6. Rejda, G. E., McNamara, M. J. – Principles of Risk Management and Insurance. – Boston: Pearson Education, 2017. – 720 p.
7. Vaughan, E. J., Vaughan, T. M. – Fundamentals of Risk and Insurance. – Hoboken, NJ: Wiley, 2014. – 624 p.
8. Dionne, G. – Handbook of Insurance. – New York: Springer, 2013. – 1133 p.
9. International Accounting Standards Board – IFRS 17 Insurance Contracts. – London: IFRS Foundation, 2017.
10. Cummins, J. D., Weiss, M. A. – Systemic Risk and the U.S. Insurance Sector // Journal of Risk and Insurance. – 2014. – Vol. 81(3). – P. 489–528.